

KERTINĖ
PARAŠTĖRytų Europos intelektualų
konferencija Newark'e

Balandžio pirmojoje pusėje intelektualinė ir literatūrinė Rytų Europa turėjo būti ištuštėjusi, nes visa jos grietinėlė buvo susirinkusi Rutgers universitete, New Jersey, dalyvauti žurnalo *Partisan Review* suorganizuotoje konferencijoje. Šis žurnalas yra ryškiai įsirašęs į Amerikos intelektualinę istoriją kaip modernistinių srovų interpretuotojas ir sovietinio totalitarizmo kritikas.

Konferencija, pavadinta „Intelektualai ir visuomeninė kaita Rytų Europoje“, pasižymėjo sukelta nacionalizmo kritika. Apie jo pavojus perspėjo ir Czesław Miłosz, paminėjęs „populistinius elementus“, kuriuos gali sugundyti neapykantos svetims šaliai. Amerikietis rašytojas Susan Sontag tvirtino, jog intelektualų vaidmuo esąs būti visuotinių arba „transnacionalistinių“ vertybių nešėjais. Pati „nacionalizmo“ sąvoka konferencijoje, deja, nebuvo nuodugniau panagrinėta. Šiuo atžvilgiu vieną įdomiausių pranešimų padarė vengrų romanistas ir dabartinis Tarptautinio PEN klubo pirmininkas György Konrad, pasiūlęs „sąveikusią nacionalizmo“ modelį.

Diskusijų metų paaiškėjo, kad ir imperialistinė mąstysena toli gražu nėra išblėsusi – rusų rašytoja Tatjana Tolstaja parodė, jog kuo labiau kai kurie rusų rašytojai keičiasi, tuo labiau jie išlieka nepasikeitę. Jei man reikėtų pasirinkti tarp nacionalizmo ir imperializmo – kalbėjęs ji – aš pasirinkčiau imperializmą, kaip mažesnę blogį. Anot Tolstajos, Rusijoje nėra žemės sklypelių, į kuriuos kas nors nereikėtų pretenduoti: ar tai suomių gentys, kurios tiesiai rankas į žemę, ant kurios dabar stovi Sankt Peterburgas, ar totariai, tvirtinantys, kad Krymas jų nuosavybė. Viskas Rusijoje – „lūšnos, uodai“ – kada nors priklausė kam nors kitam. Todėl „rusams labai sunku, tiesiog skausminga save aptarti. Kiti visad paneigia tai, kas tu esi. Nacionalizmui klestint, toksai smulkiniškas niekad nesibaigs – skundėsi Tolstaja.

Į jos imperialistinę rapsodiją karštai atsiliepė pora ukrainiečių. Ji atskirto, kad ukrainiečiai turėtų pamąstinti suprasti, kaip rusai šiandien jaučiasi. Mes,

rašytojai, visad perdedame, aiškinosi ji; mano imperializmas ne toks kaip Stalino ar Kipling'o. (Tačiau Tolstajos demokratiniškos figūros lapelis jau buvo nukritęs ant grindų.)

Idomiai susikryžavo ir Vakarų bei Rytų rašytojų perspektyvos apie užsibaigusią totalitarinę erą. Nobelio literatūrinės premijos laureatas, amerikietis Saul Bellow, perspėjo, kad Jungtinės Amerikos Valstijos su savo vyraujančia televizine kultūra yra ne tik modelis, bet ir pavojus Rytų Europos kraštams. Politinis normalėjimas Rytų Europoje jam kelia rūpesčio, nes jis gali literatūrą paversti tuo, kuo ji yra virtusi Amerikoje – elito grupelės veikla. Rytuose literatūra buvo varžoma, bet į ją žiūrima labai rimtai; Vakaruose rašytojas gali iki užkimo šūkauti apie revoliuciją, tačiau niekas į jį nekreips dėmesio. Gal mums reikia patirti „diktatūros kolonijines blogybes“, kad mes išliktumėm dori – klausė Bellow.

Su Bellow absolučiai nesutiko kitas Nobelio laureatas, poetas Josif Brodsky. Taip, rašytojų vaidmuo Rytuose esmiškai sumažės, bet tai gera naujiena – tvirtino jis. Geriausia išeitis rašytojui, tai paremti buržuaziją, „be kurios neįmanoma išvystyti demokratines valstybes“. Literatūros likimas laisvoje visuomenėje Brodskio negąsdina, nes rašytojų kūrybingumą skatina ne persekiojimas, o jų jautrumas žodžiui.

Į Bellow užuominą, kad mes galime pasigesti komunistinio pasaulio, ironiškai atsiliepė ir konferencijos vedėjas, amerikietis sociologijos profesorius Edith Kurzwel. Pasak jos, tai ne intelektualinė pozicija, o grynai nostalgija – vakarų rašytojai pavydi rytiečiams jų moralinio stoto.

Tradicinį požiūrį į Rytų Europos intelektualus pakartojo rumunų rašytojas Vladimir Tismaneanu. Jo gilii įsitikinimu, tokie intelektualai – kaip, pavyzdžiui, lenkas Adam Michnik – turėjo gyvybinės reikšmės, pakeičiant Rytų Europą. Jie daug nusipelnė, padėdami išardyti senąsias struktūras ir sugriauti lenininių režimų teisėtumo iliuzijas. Nors dalyvaudami kasdienėje politinėje veikloje jie iš dalies prarado savo aureolę, jie ir toliau vaidins

Jūsų Magnificencija Rektoriau, garbusis Senate ir visi čia esantys svečiai,

Nemaniau, kad gyvenisui pakankamai ilgai ir dar galesiu pamatyti Lietuvą. Žinojau, kad imperijos nėra amžinos, tačiau sovietinę imperiją rėmė ne tikta didžiulė armija ir galingiausias pasaulyje policijos aparatas, bet ir daugelio Vakarų intelektualų protai bei plunksnos. Nuolatos nesutardamas su jais, nebuvau linkęs važiuoti į Maskvą ir okupuotą šalį, ir dabar esu laimingas, kad man lemta atsisrasti laisvoje Lietuvoje. Atkakliai verždamiesi į nepriklausomybę, lietuviai ją pasiekė. Dovydo ir Galijoto dvikova baigėsi Galijoto pralaimėjimu.

Esama ypatingų priežasčių, dėl kurių ypač džiaugiuosi, gaudamas šį garbingą vardą Vytauto Didžiojo universitete. Tarp tos aukštosios mokyklos profesorių ir rektorių žymia vieta užėmė Mykolas Roemeris, kurio politinė mintis tebėra platus ir drąsus požiūris į tautinį klausimą pavyzdys. Vytauto Didžiojo universitetui savaip priklauso ir kita galin-galime pasigirti. Čia kadaise gavo garbės daktarą Oskaras Milašius, kuris, nors būdamas tik tolimas mano gimimaitis, traktavo mane kaip sūnų ir visam laikui paveikė mano kūrybą.

Štai artėja ir galą mano šimtmetis, masinių bėpotojų ir masinių nusikaltimų šimtmetis. Koks bus dvidešimt pirmasis šimtmetis, priklausau nuo tu,

svarbų vaidmenį: „Kadangi jie tiek daug nuveikė, gindami ir išsaugodami laisvos komunikacijos vertybes, jie negali paprasčiausiai atsistatydinti ir užleisti visuomenės erdvę nuotykių ieškotojams, mafiozams ir šarlatanams. Liberalūs intelektualai tebėra demokratinių vilių versmė pokomunistinėje Europoje“ – pabrėžė rumunų rašytojas.

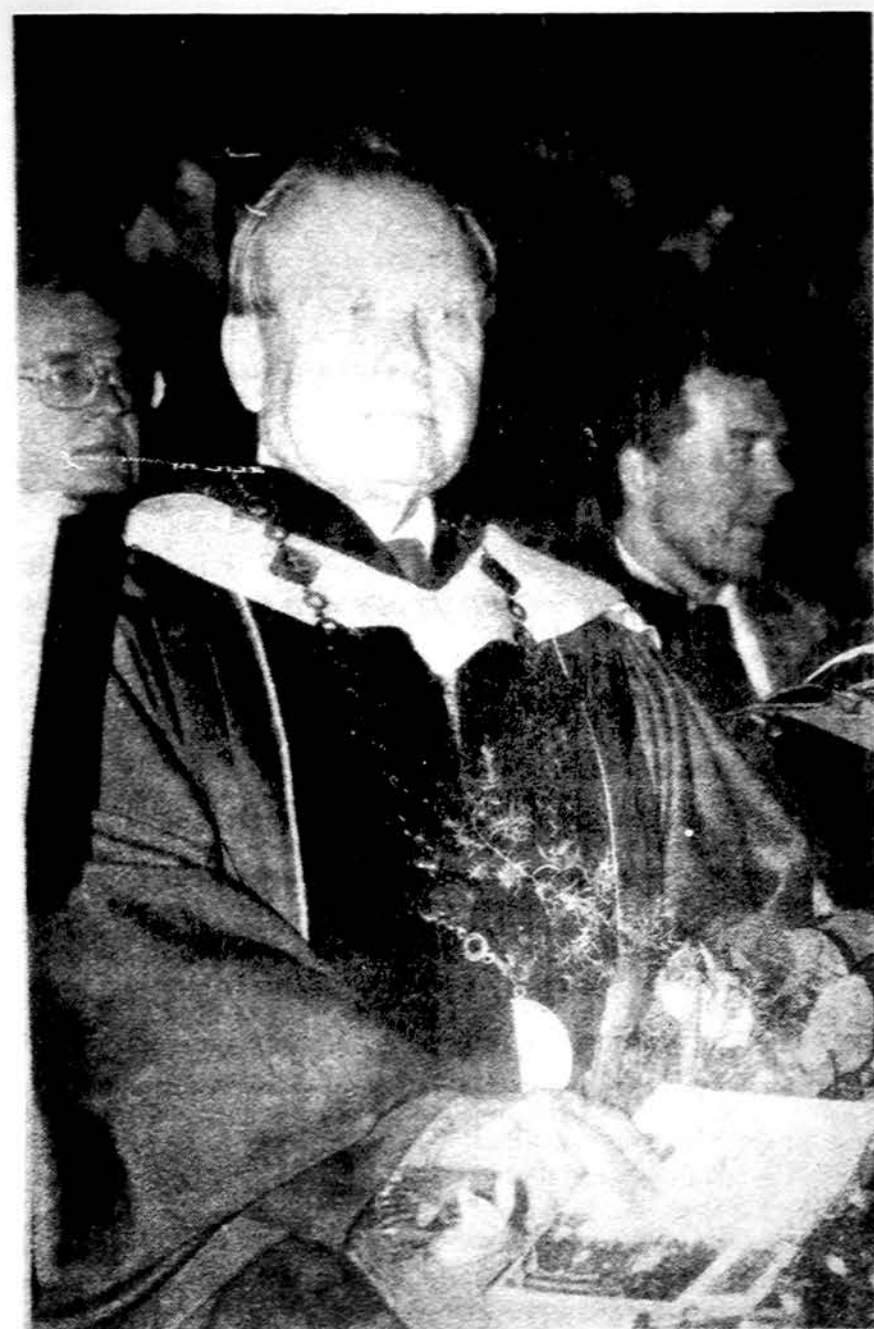
Si konferencija apie Rytų Europą pasitaravo ir kaip Amerikos viešosios opinijos barometras – didieji dienraščiai ją ignoravo. Konferencijos rengėjams net ir nedingtelėjo į galvą, kad reikėtų pasikviesti ir Baltijos rašytojų atstovų. O dabar belieka laukti ypatingo žurnalo *Partisan Review* numerio, kuriame bus išspausdinti konferencijos dalyvių pasisakymai ir debatai.

kž

CZESŁAW MIŁOSZ.

Kalba, pasakyta Vytauto Didžiojo universitete, Kaune, šių metų gegužės 28 dieną, Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaro diplomo ir žymenų priėmimo proga

Sugrįžimas po penkiasdešimt dvejų metų

Czesław Miłosz 1992 m. gegužės 28 d. Kaune su Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaro žymenimis po jų įteikimo.

Vlado Urbono nuotrauka

Likimas lėmė, kad iš Vilniaus emigravau visam laikui. 1940 metų vasarą, kelios savaitės po to, kai miestą užėmė sovietinė kariuomenė, perėjau kelias žaliąsias sienas ir virtau vienu iš daugelio išblaškytų jo gyventojų – vieni jų buvo deportuoti į rytus, kiti bėgo nuo pavojaus į vakarus ir kiti buvo net išžudyti. Štai nuo tos akimirkos netrukus praeis penkiasdešimt dvejų metų. Klajonė po įvairias šalis mane lydėjo mano vilnietiška jaunystė, kurios išsidėdėti neturėjau pagrindo.

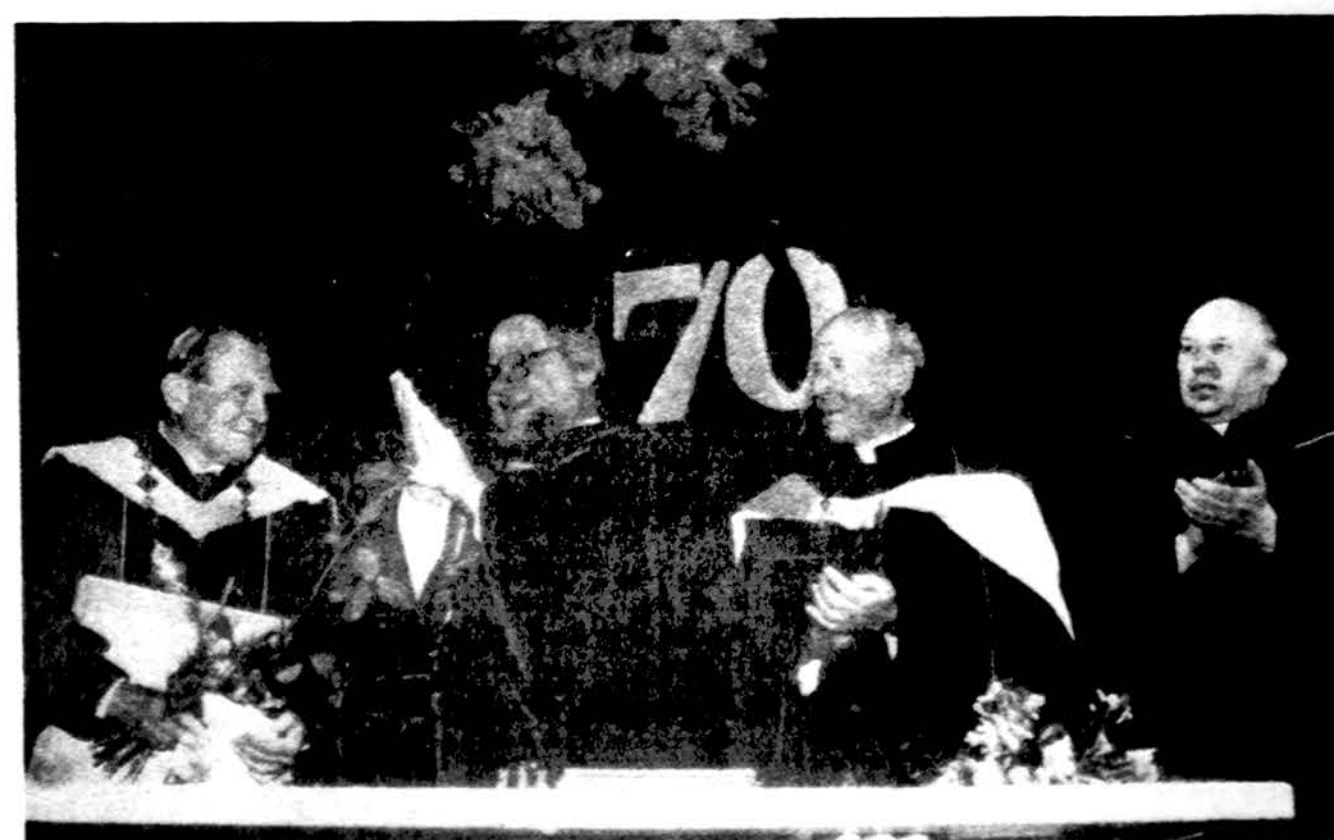
Ilgai gyvendamas Ramiojo vandenyno pakrantėje, ne sykį būdavau klausiamas, kas man yra Lietuva. Atsakydavau, jog tai pirmiausia mano vaikystės spalvos, pavidalai, kvapai. Nes vis viena, kur klaidžiojame, kokiuose kraštuose apsigalvojame – patvariausia mūmyste lieka visa tai, kas įsikverbė į mus anksti, kai pirmąsyk atradome pasaulį. Kalifornijos kraštovaizdžiai anaipol nepriima Nevėžio slėnio, kuriame gimiau. Žemė yra dyka, saulės nudėginta, sausa, ir augina derlių tik dirbtinai drėkinama. Net miškai atrodo tarsi dykuma, apžėlusios medžiais. O vis dėlto, sergėdamas atmintyje švelnias lietuviškas kalvas, žalius laukus, miškus, upes, norom nenorom alsavau mane siaučiančiu rūstumu ir didybe, kol pagaliau mano poezijoje keistai susitiko ar net susilijo viena Lietuvos reginiai su Kalifornijos reginiais.

Taigi Lietuva man buvo gamta, bet ne tik gamta. Mokyklos ir universiteto metus praleidau Vilniuje, ir manau, jog tuo pačiu būdu buvau dosniai apdovanotas. Vilnius buvo kelių kalbų ir daugelio tikėjimų miestas su katalikų ir evangelikų bažnyčiomis, cerkėmis, sinagogomis, netgi su mečete ir karaimų kene. Tokiame mieste mokiausi suprasti įvairiausius jaudrumus bei nuoskaudas, kurios skiria žmonių grupes. Kiekvienas iš mūsų priklauso kokiam nors tikėjimo ar kalbos grupei, ir reikia daug vaizduotės, idant įsijaustum į kitą mąstymo būdą, kuris mums dažnai atrodo nelogiškas. Pamokos, kurias ten gavau, mane įtikino, jog daug laimėjau, augdamas tokioje daugiaspalvėje aplinkoje, ir jog žmonės, išaukleti kultūriškai vientisoje visuomenėje, šio bei to stokoja.

čionai it pilgrimai, lygiai kaip į Pragę ar kitas garsėjančias groži kontinento kerteles. Bet manau, kad veiks ir tarptautinė to miesto dvasia, jo statytojų ir poetų dvasia, ir kad ta sostinė puikiausiai gali virsti traukos centru, kur susitiks ir viena kita darys įtakos gretimų šalių bei visos europinės bendrijos kūrybinės jėgos.

Stovėdamas ščia priešais jus, negaliu nutylėti tų užduočių, kurias esu skyręs sau kaip lenkų poetui. Viena iš jų – pastangos, kad dvi šalys skiriančios konfliktai nuslinktų į praeitį ir išsivyratų geri kaimyniški santykiai – o pirmoji to sąlyga yra dabartinių sienų neliečiamybė ir tarptautinės teisės vertybių pripažinimas. Kadangi žinau mūsų Europos regiono istoriją, suvokiui, jog praeitis yra labai galinga ir dažnai sugrįžta įsisenėjusių prietarų bei neaiškių baimių pavidalu. Ir vis dėlto esu įsitikinęs, kad laikas veikia to praeties nenaudai. Nors daug postkomunistinių kraštų dabar patiria paroksizmus, iš kurių išplaukia net karai, planetoje vienijimasis, apie kurį jau kalbėjau, vyks ir toliau, ir šioje platesnėje perspektyvoje dera žvelgti taip pat į santykius tarp Baltijos valstybių, Lenkijos, Gudijos ir Ukrainos.

Manau, kad Oskaras Milašius būtų patenkintas girdėdamas, ką aš čia kalbu. Ar jis negynė Lietuvos teisių tarptautiniame forumo ir ar nelaikė Baltijos šalių svarbia būsimųjų Jungtinių Europos Valstybių dalimi? Taigi esu čionai po penkiasdešimt dvejų metų. Toks sugrįžimas beveik neįsivaizduojamas, ypač jauniems. Galiu juos užtikrinti, kad tai labai painus ir sunkus išgyvenimas, kuriame džiaugsmas yra sumišęs su liūdesiu. Atmintyje išskyla veidai, daugybė veidų – žmonių, kurių jau nebėra, bet kurių artumą juntu bemaž fiziškai. Galvodamas ir apie juos, pirmą šį garbingą apdovanojimą.

1992. V. 28. Kaunas

Vytauto Didžiojo universiteto 70 metų Jubiliejinės konferencijos atidarymo šventėje: profesorius Czesław Miłosz, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius profesorius Algirdas Avizienis, profesorius kun. Antanas Liuma, SJ ir Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakulteto dekanas profesorius kun. V. Butkus.

Vlado Urbono nuotrauka

Šiame numeryje:

„Partisan Review“ konferencija • Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaro Czesław Miłosz kalba Kaune • Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos jubiliejinė šventė • Jolitos Skablauskaitės romanas • Medicininė pagalba Lietuvos nepajėgiesiems • Juliaus Kelero eilėraščiai • Jadvygos Paukštienės apžvalginė paroda

Skambus baigiamasis Vytauto Didžiojo universiteto jubiliejinų metų akordas

JONAS ČEPINSKIS

Šie akademiniai metai Vytauto Didžiojo universitetui buvo jubiliejiniai. Sukako septyniadesimt metų nuo jo įkūrimo. Gegužės 28-31 dienomis Kaune vyko jubiliejinų metų baigiamieji renginiai. Jie buvo organizuoti kartu su Lietuvos katalikų mokslo akademija, kuri taipogi šventia savo septyniadesimtmetį. Šių dviejų Lietuvos kultūros ir mokslo židinių – Universiteto ir Akademijos istorijoje daug bendrų puslapių. Apie tai buvo dėstoma konferencijos metu pateiktuose moksliniuose pranešimuose.

Dieną anksčiau, iki prasidedant Jubiliejinei konferencijai, vyko Vytauto Didžiojo universiteto Atkuriamojo senato posėdis. Jame dalyvavo gausūs senatorių iš užsienio skaičiai. Buvo atvykę Valdas Adamkus, prof. Kazys Almenas, prof. Birutė Cipliuskaitė, prof. Vytautas Domela, prof. Jonas Genys, prof. Rimas Kalvaitis, prof. Romualdas Kašuba, prof. Vytautas Kavolis, dr. Bronius Makauskas, prof. Algis Norvilas, prof. Antanas Rubšys, prof. Antanas Sužiedelis, prof. Ina Užgiriene, prof. Rimas Vaitaitis, prof. Bronius Vaskelis, prof. Pranas Zundė. Senato posėdyje buvo išklaustyti universiteto rektoriaus prof. Algirdo Avižienio ir universiteto tarybos pirmininko prof. R. Bentkaus ataskaitos, priimti svarbūs universiteto dokumentai, diskutuota universiteto dabarties ir ateities problemomis. Buvo konstatuota, kad per trejus atkurtos universiteto veiklos metus buvo žengti dideli žingsniai, tačiau kartu esama ir labai daug svarbių, neatidėliotinų uždavinių. Jų sprendimas šiuo nelengvu laikotarpiu pareikalauja daug jėgų ir jų būtinyė negailėti, nes čia dirbama Lietuvos atečiai.

Kitą dieną po Senato posėdžio prasidėjo Jubiliejinė Lietuvos katalikų mokslo akademijos ir Vytauto Didžiojo universiteto konferencija, kuriai buvo ilgai ir įtemptai ruošiasi. Antrą valandą fanfaros Didžiojoje universiteto salėje paskelbė iškilmingo konferencijos atidarymo posėdžio pradžią. Scenoje vietos užėmė puikiais akademiniiais rūbais pasipuošę universiteto senato nariai, Lietuvos katalikų mokslo akademijos prezidentas, Jubiliejinės konferencijos svečiai. Kaip žinia, šiais akademiniiais metais Vytauto Didžiojo universitetas atgaivino puikią ir prasmingą tradiciją – suteikti garbės daktarų vardus iškilimams asmenybėms. Tą dieną, konferencijos atidarymo posėdžio metu universiteto garbės daktarų diplomai ir medaliai buvo iškilmingai įteikti ilgametiam Lietuvos katalikų mokslo akademijos pirmininkui profesorui kunigui Antanui Liuiam, SJ ir Nobelio premijos laureatui poetui, rašytojui, literatūrologui profesorui Czesław Miłosz.

Trumpai, keliais sakiniiais aprašyti tą didingą garbės daktarų regalių įteikimo ceremoniją yra sunku. Visų tą valandą dalyvavusių šiam posėdyje nuomone, tai jaudinantis, prasmingas ir nepamirštamas renginys. Profesorius Antano Liuiamos, SJ garbės daktaro pripažinimo citatoje skelbiama: „Jis ugdė Akademiją tremtyje ir parvedė ją į atgimstančią Tėvynę Lietuvą“. Profesorius Czesław Miłosz garbės daktaro citatoje pabrėžta – „Jis žadino pasaulio sąžinę, reikalaujamas laisvės ir nepriklausomybės Baltijos šalims“.

Žengti pirmuosius nelengvus atkurtos Vytauto Didžiojo universiteto žingsnius padėjo didelis būrys geros valios žmonių. Šiame iškilmingame posėdyje buvo atgaivinta ir prasminga universiteto mecenatų pagerbimo ceremonija. Universiteto padėkos raštai tą popietę Didžiojoje salėje buvo

Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos 70 metų Jubiliejinės konferencijos atidarymas Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto Didžiojoje salėje 1992 m. gegužės 28 d.

įteikti Valdui Adamkui, Julijai ir Emilijai Sinkiams, profesoriumi J. Macevičiui. Jiems buvo pareikšta universiteto pagarba ir dėkingumas. Ilgai skambėjo atidarymo posėdyje sakomos kalbos ir sveikinimai, puikiai dainavo ir grojo Vytauto Didžiojo bažnyčios choras ir kamerinis ansamblis.

Tą patį vakarą konferencijos dalyviai, svečiai, gausūs kauniečių būrys susirinko į profesoriaus Czesław Miłosz kūrybos vakarą universiteto Didžiojoje salėje. Geniali poeto kūryba, skaitoma paties autoriaus, aktorius P. Venclovo įtaigūs žodis, nuostabi muzika, puikiai atliekama vis didesni pripažinimą Europoje igaujančio G. Dalinkevičiaus kamerinio ansamblio, formavo tas aukštąsias dvasias pakylėjimo akimirkas. Nepamenu, ar Kaune kada būta tokio įspūdingo ir prasmingo renginio, taip reikalingo, kad žmonės pakylėtų aukštin savo širdis, kad suvoktų, kiek daug grožio esama aplinkui.

Penktadienis ir šeštadienis buvo skirti mokslinei konferencijai. Prasidėjo ji plenariniu posėdžiu buvusių universiteto I rūmų Didžiojoje auditorijoje, kurioje prieš septyniadesimt metų buvo paskelbtas Lietuvos universiteto įkūrimas. Tarp plenarinio posėdžio dalyvių buvo ir tarpukario metų universiteto auklėtiniai. Emilijus Sinkys parodė man suola, kuriame buvo įpratus paskai-

tų metų sėdėti. Jis 1935 metais baigė Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakultetą.

Pirmąjį plenarinį posėdį pradėjo universiteto rektorius prof. Algirdas Avižienis ir buvęs ilgametis Lietuvos katalikų mokslo akademijos pirmininkas prof. Antanas Liuiama, SJ. Buvo perskaityti pranešimai apie bandymus atgaivinti universitetą Lietuvoje 1837–1918 metais, pirmuosius universiteto dešimtmečius, Lietuvos katalikų mokslo akademijos prasmingą veiklą.

Po pietų darbą pradėjo penkios sekcijos: gamtos, humanitarinių mokslų, medicinos, teologijos-filosofijos ir tikslųjų mokslų. Jų darbe su pranešimais dalyvavo per 100 mokslininkų. Buvo išklausti ir aptarti moksliniai pranešimai, liečiantys tiek Lietuvos katalikų mokslo akademijos ir universiteto istorinę praeitį, tiek ir nagrinėjantys aktualias dabarties problemas.

Visos konferencijos dienos oras buvo toks, kokį organizatoriai planavo ir kurio labai pageidavo, nes vakarinė programa, apie kurią netrukus papasakosime, vyko po atvirų dangumi. Tačiau, kita vertus, galima buvo tikėtis, kad nuostabi pavasario gamta tokiu puikiu oru atitrauktų dalį konferencijos dalyvių iš salės ir auditorijų. Bet, pasirodė, kad konferencija sutraukė tikrus mokslo entuziastus.

Posėdžiai sekcijose sėkmingai dirbo abi dienas, gausiai buvo susirinkta ir į antrąjį plenarinį posėdį Mažojoje universiteto salėje. Pateikti išsamūs ir įdomūs pranešimai apie Teologijos-filosofijos fakultetą, kaip raiškia jungtį tarp Lietuvos katalikų mokslo akademijos ir universiteto, apie paskutinį universiteto gyvavimo dešimtmetį 1940–1950 metais, apie universiteto atkūrimą 1988–1989 metais ir apie pirmųjų trejų atkurtos universiteto metų žingsnius.

Vienas jauniausių universiteto fakultetų yra Menų, kuriam sėkmingai vadovauja prof. Kęstutis Paulius Žygas. Fakulteto dėstytojai padėjo daug pastangų ir parodė originalius kūrybinius sugebėjimus, pateikdami vakarinę konferencijos renginio programą. O

ji buvo ištisai puiki ir daug kam maloniai netikėta. Ruošiantis konferencijai, buvo atkreiptas dėmesys, kad Kaune esama nemaža idomų architektūros kūrinių, kurių panaudojimas yra gana ribotas ir vienpusis. Vienas puikiausių miesto architektūros perlų teisėtai laikomas Pažaislio vienuolyno ansamblis. Deja, jame lankomasi labai retai, jo funkcinės panaudojimo galimybės praktiškai neličiamos. Taip konferencijos programoje penktadienio vakare buvo užmantas Muzikos vakaras Pažaislyje.

Į Pažaislį konferencijos dalyviai rinkosi jau pakankamai vėlyvą vakarą, atvykę tiesiai iš Pojejos šventės Lakštingalų slėnyje, kur šiltai susirinkusiųjų buvo sutiktas naujasis Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaras prof.

Czesław Miłosz. Ilga alėja pro vienuolyno vartus įėjusius į Didįjį kiemą ant bažnyčios laiptų giesmė pasitiko Vytauto Didžiojo bažnyčios chorą. Savo koncertą jis tęsė tarsi specialiai tam sukurtame uždame arkinyame Pažaislio vienuolyno šiauriniame kiemelyje.

Bažnyčios chorą ir kamerinį ansamblį pakeitė universiteto folklorinis ansamblis, maloniai nustebinęs susirinkusius savo brandžia, beveik profesionalia programa. Pamažu blėstančią vakarinę saulęlydžio žarą pakeitė jaukios žvakių liepsnelės. Muzika ir architektūra, kuri ne veltui vadinama sustingusia muzika, susiliejė į harmoningą visumą. Koncerto, prasmingai pavadinto sielos muzikos vakaru, pabaigoje su didele įtaiga koncertavo „Ainių“ ansamblis. Skambėjo liaudies muzikos instrumentai, tiesiai į širdis liejosi iš aktorius P. Venclovo lūpų skambanti Oskaro Milašiaus poezija. Koncertui pasibaigus, skirstėmės palengva, eidami per rmties tyloje sustingusius, mažų žvakių liepsnelėmis nušviestus Pažaislio vienuolyno rūmus.

Šeštadienio vakarą konferencijos dalyviai susirinko į kitą architektūros perlą – Baltąją gulbę – Kauno rotušę. Įvyko susitikimai su miesto tarybos pirmininku V. Griniu, meru V. Čiurinsku. Ir, žinoma, vėl buvome apsupti muzikos, turėta maloni progala laisvai padiskutuoti svarbius universiteto ir miesto klausimus. Kaip žinia, neretai pasaulyje garas apie miestus, ir gana nedidelius, sklinda dėka juose įsikūrusių universitetų. Kauno vadovai šiuo tikru nelengvu laikotarpiu randa laiko ir universiteto problemoms.

Įvairi, prasminga Jubiliejinės konferencijos programa baigėsi sekmadienį. Filharmonijos salėje

ivyko baigiamasis konferencijos posėdis, kuriame dalyvavo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis ir Gražina Landsbergienė. Dr. Adolfas Damušis perskaitė pranešimą apie Lietuvos katalikų mokslo akademiją. Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Algirdas Avižienis ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos pirmininkas prof. G. Uždavinys apibendrino šio įspūdingo renginio – Jubiliejinės konferencijos rezultatus.

Pasibaigus konferencijos uždarymo ceremonijai, į sceną pakilo Lietuvos nacionalinis orkestras ir Kauno akademinis choras. Jie atliko du didingus kūrinius: J. Pakalnio simfoninę poemą Lituanika ir Anton Brucknerio Te Deum. Tai buvo tarsi prasmingi įspūdingos Jubiliejinės konferencijos akordai.

Tiesa, paskutiniu konferencijos renginiu šio baigiamojo posėdžio ir koncerto negalima būtų vadinti. Sekmadienio vakarą konferencijos dalyviai susirinko universiteto Botanikos sode. Įkurtas 1923 metais, Botanikos sodas 1940 metais buvo atplėstas nuo universiteto ir sugrįžo į jį tik konferencijos išvakarėse. Vaiskia žaluma, žiedų gausumu ir įvairove pasitiko sodas visus čia atvykusius. Pasivaikščioję ūksmingomis alėjomis, atsigaivinę prie puikaus vaisių stalo, klausėmės vaikų liaudies muzikos ansamblio „Tututis“ nuosirdaus muzikavimo.

Iškilmingai pažymėję savo jubiliejų, Vytauto Didžiojo universitetas ir Lietuvos katalikų mokslo akademija pradeda prasmingus savo aštunto dešimtmečio veiklos metus. Užbręti kilniūs tikslai, laukia dideli darbai. Tikimasi tuos tikslus realizuoti, darbus padaryti. Juk visi tai vardan tos Lietuvos, kuri, pagal Oskaro Milašiaus pranašystę, galėtų šviesti tautų tarpe ir būti pavyzdžiu pasaulio valstybėms.

Kartus gyvenimo nuobodulys

Jolitos Skablauskaitės „Žolių kartumai“

PETRAS MELNIKAS

Su neįprastos, netradicinės formos pirmuoju savo romanu *Žolių kartumai* (Vilnius: Vaga, 1990) Jolita Skablauskaitė duoda lengvai skaitomą, nuotaikingą knygą apie kaimo, miesto, vargšnių ir intelektualų gyvenimą. Romanas pasižymi taikliu, trumpų sakinių stilistika, polinkiu į kartį groteską, žmonių blaškymąsi, kasdienybės nuobodulį.

Jaučiama stipri gamtos įtaka žmogui. Poetiškai aprašoma, kaip negraži aplinka ar negražūs žmonės įtaigauja veikėjų nuotaikas. Vasara – būtinai labai karšta, žiema – purvini sniego klodai, ruduo – lietingas, niūrus, kaip, pavyzdžiui: „Keli aplūžę namai atsispindėjo balose. Visur augo vargani krūmokšniai. Aplinkui šliaužiojo įtartini tipai, lakstė dagiliais apsišėlę šunys. Dangus buvo tamsiai pilkas. Diena niūri“ (p. 311). Ko gero tokioje atmosferoje galima tikėtis?

Romane labai daug veikėjų ir turinys komplikotas. Svarbiausi veikėjai bus gal dailus žurnalistas Gervazas ir jį įsimylėjusi jūli, vis jį sekiojanti raudonplaukė Konstancija, dirbanti reklamos biure, kur jos visi neneknia. Gervazas jį vis pavaro, bėga nuo jos, o taip pat ir nuo savo vulgarios žmonos, dainininkės Karolinos. Apsigyvena jis klaidžioj vargšnių Vincės šeimoje, kurioje jos vyras Martius mirė nuo degtinės, o vėliau ir Vincė.

Gervazui nesiseka, jam įsimylėjus Ceciliją, atsakomas jam kambarys. Po Vincės mirties, jis persikelia į miestą (turbūt

Vilnių), dirba laikraštyje, komandiruotėse, susitinka traumą išgyvenusį artistą Melynį. Lanko pasakas rašančią Liuciją, tapytoją Ferdinalį, kuris ves į paties didelę simpatiją poetę Leontiną. Bėgdamas, motinai mirus, ir apileistas moterų, jis lieka vienišas kaip pirštas.

Taikliai vaizduojami vargšnių, jų nepastovi meilė, lengvabūdiškumas, chaosas, nusigėrus jų namuose, jų apsiirgimas: „Moterų drabužiai beformiai, nutįsiais skvernais, batai nunešioti ir kojines susiraukšlėjusios“ (p. 320). Intelektualai vaizduojami pozuojantys, sueinantys į tapytojo studiją ar į keistas „Liliputų“ sueigas, kur, atrodo, kad „susirinko vieni tinginiai: kas žiovauja, kas kasosi pakaušius, glanzosi ar blusinėja, jokios tvarkos“ (p. 231). Vaizduojamas ir nerimtas bohemiškas jaunimas.

Teigiamesnis yra kaimo buhalteris Abdonas, įsimylėjęs Cecilijos seserį Martą, kurią jis veda. Net laukdama kūdikio, ji rizikuoja, aplankydama apleistą motinos kapą kaime, savo dėde. Jiems gimsta Timutis. Po to ji pagauna sesers žvilgsnį ir savo figūrą: „Kad sustorėjau po gimdymo, tai dar pusė bedos, galvoja, svarbiausia, esu sveika“ (p. 354). Ši pora – kontrastas kitiems.

Iš tamsių spalvų veikėjų – Konstancijos bjaurus brolis Ignacijus Danta, kažkodėl noris sunaikinti artistą Melynį. Danta – aferistas, susidėjęs su jį panašiu Aloyzu ir girtuokliu Mykolu. Gale sužinome, kad Mykolas nusižudė, Ignacijus prigėrė,

Alfonsas Dargis

Poeto portretas, 1989

Aloyzas ir Vincės vyras suimti. Nepagailėta šiems gaivalams blogo galo. Ignacijų Dantą „rado priburuliavusį prie pat miško. Lavono niekas neatpažino. Sakė, kad ištraukė iš akivaro, tokį baisų išsipūtusi“ (p. 356).

Romane daug antraeilių veikėjų, komplikuojančių, bet ir pagyvinančių netradicinės struktūros kūrinių. Tai Martos ir Cecilijos geroji teta Apolonia. Jos brolis senis Krescencijus, tampęs vargšėle Mirta, nesugyvenančia su pamote, palieka ją pas gimines ir dingsta. Mirtutė gale išteka už kroviko ir laukia kūdikio, gyven-

dama lūšnyne, patenkinta ir burdama, kaip čigonė, tuo kiek užsidirbdama.

Taigi romane tokia realybė. Ne labai sekasi veikėjams, nors kai kurie svajoja apie geresnį gyvenimą sastingoje laikais Lietuvoje. Visur jaučia apatiją žurnalistas Gervazas, ypač per komandiruotę į mažą miestelį aplankęs nevykėlį draugą Kramelį jo nameliukštyje. Jis dar nevedęs, nes „visos mergužės čia – nykios, vulgarios“. „Lyg pats tu kitoks“, pamane Gervazas (p. 345). Visa šio Gervazo draugo gyvenimo (Nukelta į 4 psl.)

Alfonsas Dargis

Teatras gatvėje, 1988

Dirbkime visi, kad Lietuvoje žmonės geriau gyventų...

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Šiuo metu Lietuva yra langas iš Rytų į Vakarus, iš Vakarų į Rytus. Didelio ir žiauraus galiūno nepabūgusi, ji pirmoji iš 15 respublikų pasiryžė kovai dėl laisvės. Mes ilgiau vergijoje negyvenime, buvo pasakyta Maskvai, mums padės laisvasis pasaulis – buvo atsakyta Washington'ui, tada labai rėmusiam Gorbio politiką ir jo valdancios hierarchijos išlaikymą. Šis herojiškas lietuvių žygis stebino visą pasaulį, susilaukė daug nuosirdžių draugų, kurie ryžosi padėti Lietuvai kelyje į demokratiją, i laisvę ir nepriklausomybę.

Vienas iš tokių pasiryžusių amerikiečių buvo gydytojas dr. William Waring, fizinės medicinos ir rehabilitacijos, nugar-kaulio smegenų sužeidimų ir po polio ligos gydymo specialistas, University of Michigan Medicinos fakulteto profesorius. Daug skaites spaudoje, matęs televizijoje Lietuvą ir jos vedamą kar-tygišką kovą dėl laisvės, 1989 metų vasarą suorganizavo University of Michigan studentų medicų grupę dalyvauti „Kayaking toward Unity“ (kayak – eskimų valtis).

Nuo čia ir prasidėjo ryžtas ir pasiaukojimas padėti Lietuvai, amerikiečių ir lietuvių ryšiai, siekis padėti nepajėgiems lietuviams, sergantiems įvairiomis negaliomis. Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdyba ir nariai susipažino su profesorius dr. William Waring darbais bei planais ir užmezgė su juo artimus ryšius. Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdybos vicepirmininkas dr. Gediminas Balukas, dažnai susirašinėdamas su dr. Waring, kalbėdamasis su juo telefonu, patyrė apie jo trejų metų darbą, naujus planus padėti nepajėgių žmonių rehabilitacijai Lietuvoje.

Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdybos pakviestas, profesorius dr. William Waring su-tiko atvykti į Čikagą, susipažinti su vietiniais lietuvių gydytojais, papasakoti apie „American-Lithuanian Disability and Rehabilitation“ pasikeitimo pro-gramos atliktus darbus ir naujus planus. Birželio 10 dienos vakarą Čikagoje Seklyties salė buvo pil-na: gydytojai, organizacijų atsto-vai, padedantys Lietuvai medi-cinos reikalais, spaudos ir radijo žmonės. Turbūt čia buvo du treč-daliai apylinkės lietuvių gydy-tojų. Juk visada visur pasigendi kai kurių veidų ir vardų – laikas visus varžo.

Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdybos pirmininkas dr. Arvydas Vanagūnas pasvei-kino susirinkusius pagerbti ir susipažinti su iš Detroit'o atvy-kusiu svečiu ir pakvietė Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdy-bos vicepirmininką dr. Gediminą Baluką pristatyti profesorių dr. William Waring, apie kurio veik-lą Lietuvoje daug kas jau yra skaitęs mūsų spaudoje. Dr. Gediminas Balukas pasidžiaugė, kad daug lietuvių kilmės (ar sei-momis susigiminiavusių) gydy-tojų bei kitų profesionalų vyksta į Lietuvą padėti sergantiems, fi-ziškai ir dvasiškai sužalotiems žmonėms. Mes širdingai džiau-giamės, kalbėjo dr. Balukas, kad žymus gydytojas-mokslininkas, University of Michigan, Ann Ar-bor, profesorius, fizinės medicinos ir rehabilitacijos specialistas, jau lankėsi ir šią vasarą vėl lankysis Lietuvoje, skirdamas savo bran-gų mokslinį laiką bei patirtį tirti kaip padėti negalios ištiktiems lietuviams. Jis yra „Lietuvai pa-dėti medicinos mokslu“ pro-gramos kūrėjas ir vykdytojas.

Su dr. William Waring kartu atvyko iš Detroit'o rehabilitacijos

Dr. William Waring, American-Lithuanian Disability and Rehabilitation Exchange Program steigėjas.

programos talkininkės, kurios kartu su juo buvo ir Lietuvoje: dr. Kristina Pareigytė-Nakienė, traumatinių smegenų sužeidimų specialistė, ir Jūratė Bytautaitė-Peciūrienė, vyresnio amžiaus žmonių socialinio aprūpi-nimo darbuotoja.

Dr. William Waring savo kal-boje sakė, jog pirmą kartą nu-vykęs į Lietuvą 1989 metais atsi-tiktinai prie Vilniaus televizijos bokšto susitiko su Lietuvos in-validų draugijos suvažiavimo or-

ganizatoriais bei dalyviais. Lietu-voje yra daugiau negu 200,000 žmonių su negaliomis, reikalingu specialaus gydymo. Dr. Waring susipažino su lietuvių gydy-tojais, pamatė ir išgyveno, kaip jie noriai ir entuziastingai sten-giasi padėti pagalbos reikalin-giems žmonėms. Sovietinės siste-mos palikta nepajėgiems gydyti medicina yra atsilikusi nuo Vakarų mažiausiai 40 metų. Taip pat užmirštas ir rūpinimasis jų reikalais, nes komunistinėje

santvarkoje ir pagal jos nu-rodymus, visi turi būti laimingi. Bet lietuviuose junti naują dva-sią. Žmonių draugiškumas ir nuo-širdumas, tas veiduose ir elg-senoje spindis laisvės džiaugs-mas, stebinantis milžiniškas žingsnis demokratijos link, tos aukos kovoje prieš sovietinius ko-munistus, ta šviečianti religinė dvasia paskatino dr. William Waring padėti lietuviams, nu-kentėjusiems nuo sovietinės siste-mos, iš žmonių viešumos išjung-tiems, įvairiomis negaliomis ser-gantiems žmonėms.

Toliau dr. William Waring kal-bėjo, rodydamas aiškias, ryškių spalvų, jo paties meniškai pa-darytas nuotraukas skaidrėse, kai 1990 metų vasarą buvo pa-kviesta delegacija iš Lietuvos į JAV: trys gydytojai, du sergan-tieji ir Caritas atstovė. Lėšas su-aukojo amerikiečiai, remiantys žmones, reikalingus rehabilita-cijos. Jie buvo supažindinti su JAV ir atskirų jų valstybių ista-tymais, padedančiais nepajė-giems, specialiomis sporto rūši-m, modernia rehabilitacija, įjun-gimu šių žmonių į visuomeninį gyvenimą, galimu dalies darbin-gumo grąžinimu. Skaidrėse matė-me, kaip delegacijai buvo sureng-tos įvairios ekskursijos, susti-kimai su žmonėmis, su įvairias negalias turinčiais, susipažini-mas su tokiems žmonėms teikia-momis įvairiomis privilegijomis.

Vienam jaunam berniukui, kuris buvo suvažinėtas rusų ka-riumenės tanko, nupjauta kai-rioji koja ir iš dalies sutriaukinta kairė ranka, kurios jis daugiau negalėjo valdyti, čia, Detroit'e buvo pritaikytas naujas kojos protezas, apgydyta ranka. Su turėtu rusišku protezu berniukas tik labai sunkiai tegalėjo paju-dėti. O su naujuoju jis demonst-ravo, kaip jis palyginti laisvai vaikščioja, koją ant kojos užsi-deda, arkliais jodinėja. Rusiški protezai, negalintiems vaikščioti vežimėliai bei kitos rehabilita-cijai reikalingos priemonės atsilikusios nuo Vakarų bent 50 metų.

(Nukelti 4 psl.)

Dr. Gediminas Balukas ir dr. Arvydas Vanagūnas įteikia žymenį dr. William Waring šių metų birželio 10 dieną „Seklyčioje“, Čikagoje.

Dr. William Waring pagerbimo metu: (iš kairės) dr. Gediminas Balukas, Jūratė Peciūrienė, dr. William Waring, dr. Kristina Pareigytė-Nakienė, Marija Jablonskienė ir dr. Kostas Jablonskis.

Julius Keleras

Ofelija

Tobulos priešaušrio valtys daužos į krantą: mea culpa, mea... Kas besupaisys kieno kaltę: liesos upinės žuvėdros į svetimus atspindžius krito ir krenta, nors sopulys išsisklaido sulietas rugsėjo naktim.

Ir tarsi nebūta – sumaišties, neteisingų žodžių, vyno taurės Helsinfore, išdavystės ir rūpesčių – to jau nieks niekada nežinos... Tvenkinio akys šimtmečių šuorais ir apverktą sietuvą krenta ir nedrįsta sutikti ausros.

Verta buvo virpėti, ašaras glausti prie lango, naiviai dainuoti širdim? Atsakyk. Nežinai. Baltos savačių procesijos slinko ir slenka. Tu tikrai pakeli gležną, plaukiančią prietemoj ranką ir pajunt: tu žinai.

Piešėjas prie Stiklių skersgatvio

Neįžiūrimi pėdsakai veda į lapą, kurį paliko piešėjas, užmiršęs pabaigti dar vieno skersgatvio arką. Tačiau judesys, kurį mes atsimenam, mūsų negali klaidinti: tai miestas, kvėpėjęs eglėšakiais, pienu ir dulkėmis. Aš nežinau, nepažįstu čia nieko, bet daug kažkas

pianiną ir plytos akimirksniui kvapą sulauko: nebeskyla, neaiži. Sekmadienio vasara atvira juk visiems ir Ulisas gali be baimės sugrįžti, tik turi žinoti: per šitiek šimtmečių šis tas pakito; jo čia niekas nelaukia. Nei skersgatvių angos, kur iplaukia mėlynas rytas,

nei laiptai, kur gurgžda nuo saulės, nei pamestas laikrodys. Niekas. Gal tik tas piešinys, kur niekas nėra ir nebus pabaigta, nes piešėjas išėjo ir niekad negrįš. Piešinys sugadintas. Bet linijos tikros, viską gali atpažinti: eglėšakiai dengia akiratį, arkos alsuoja,

tad, Ulisai, gali be baimės grįžti. Blogiausiu atveju, aš tau atversiu paslaptį: piešėjas miega viename alaus bare, prašvilpęs viską ką turėjo. Švintant turėtų jis sugrįžti: posūkiai ir laiptai, žagsulys ir sienos. Tačiau šis miestas, patikėtas tau, vis dar tas pats.

Tad, jei sugrįši, rasi sudilusias koplyčias, aklinus ratus, kuriuos nubraižė gandras viršum upės, aptiksi verkančią Veroniką skvere, matysi – saulė glaudžias prie laidoko senamiesčio bute ir pėdsakai, kurių anksčiau nematė, užtvindys piešinį. Tikrai tau laikas grįžti, kol piešėjas miega.

Kordelija

Ašarų jau nebėra. Sniegas brėžia milimetriniame popieriuje naujus sklypus, ir sėjikas netrukus tikrins dirvos gylį. Aš žinau, jog tuomet tavo skausmas nubus ir balti pumpurai krūpčios šaldančiam vėjų, Kordelija.

Ašarų jau nebėra. O už vingio vis aušta ruduo: kamerdineriai sergti karaliaus vaikystę. Regi, kaip vajokliai uždūsta karnizais lipa, kaip ties sienom pagreitina žingsnį skalikų šešėliai; tik kūnas lygiai saugo ištrėmimo vienetą ir ašarų druską greta.

Ašarų jau nebėra. Ir baltai nuskardėn upokšnis: aukštesnė jėga sugrąžina karūną savo dukrai, pamilusiai matinę druską. Ir dūksa atsitraukus audra: nekaltybė, naivumas, tiesa grįžta monarchijon taip tarsi nebūtų išėję.

Nublokšti atstumą žymintį stulpą, tapti perregimu. Matyti, kaip laimingi barzdaskučiai atiduoda gražą ir blues klubuose vyksta nakties gyvenimai. Lėkti Lake Shore Drive kiek tik yra jėgų ir benzino. Sustoti ir negalvoti nieko, žvelgiant į dieviškai aklina artėjančios vasaros ežerą.

Ir girdėti, kaip grįžta mergaitės balso aidas – be atsako. Karveliai tūpia palėpėse ir šaltis tingiai vidun išigauna. Bevalė kalba pasensta per naktį, ir, nepatikėsi, nebėra jėgų apversti smėlio laikrodžiui. Juodas blues dainuotojas lenkiasi publikai ir mes turime grįžti tikrovėn.

Jadvygos Dobkevičiūtės-Paukštienės apžvalginėje parodoje

DANAS LAPKUS

Nuo balandžio 11 iki 26 dienos Lemont'o Lietuvių dailės muziejus rodė vienos rimčiausių šiuolaikinių menininkių — Jadvygos Dobkevičiūtės-Paukštienės — apžvalginę parodą. Apžvalginės kūrėbos parodos visuomet įdomios tiek grynųjų menu, tiek atpažįstamais ryšiais tarp autoriaus biografijos, buities, politinių įvykių, aplinkos ir pokyčių kūrėboje. Čia laiko pojūtis, chronologija suteikia ypatingos prasmės eksponatams, tarytum nušviečiant juos kitu, gal anksčiau nepastebėtu, kampu. Taip ir šios parodos dėka buvo galima labai aiškiai pamatyti ir nusistebėti dailininkės meninės koncepcijos pastovumu ir jos sau pačiai keliamu plastikos uždavinių sprendimo nuoseklumu. Kas pradėta jaunystėje, tobulinama, sulaukus garbės zenito, vis randant naujus minties, spalvos ar piešinio niuansus. Nors manyčiau, kad paroda nukentėjo nuo nechronologinio eksponavimo, prarandant ryškesnį istorinio momento poveikį, tačiau Jadvygos Paukštienės kūryba išlaikė maišyto paveikslų išdėstymo bandymą: puikiai tarpusavyje derinosi tiek Vokietijoje, tiek JAV, tiek Amerikoje ar prieš metus įkagoje sukurti darbai.

Kokie unikaliausi dailininkės meno bruožai pirmiausia krinta į akis? Didžiausias išpuolis — Paukštienės kūrybos moteriškumas. Jis pasirodo neslepia jausmingumu, pabrėžtinu kompozicijų vešlumu ir vaisingumu. Nuostabi dailininkės meninė kalba: savais žodžiais, sau svarbiomis mintimis ir nuosirdžiu požiūriu į pasaulį. Autorė nesirūpina prisitaikyti prie vyriško meno ir vyriškos kritikos konjunktyros. Jos paveikslų siužetuose akivaizdus moteriškas — motiniškas rūpestis pasaulio tvarka, žmonių santykiais, istorijos eiga. Imponuoja Paukštienės suinteresuotumas ir aktyvi pozicija beveik visais klausimais. Dailininkei svarbu ir didvyriškai tragiškas partizanų likimas, ir darbininkų gyvenimas Amerikoje. Bet jos kūrybos visuomeniškumas nėra didaktiškas ar kritinis. Tai jausminga ir subjektyvi pasaulėjautos išraiška, traukianti ir intriguojanti žiūrovą savo nuosirdumu. Vaizduodama konkrečius, gyvenimiškus siužetus, Paukštienė, prieš imdamasi pieštuko ar dažų, transformuoja juos savo samone, patirtyje ir fantazijoje,

Jadvyga Paukštienė

„Grazina ir Laima“, 1945

Jadvyga Paukštienė

„Šokiai stovykloje“, 1948
Spalvoti pieštukai

taip išryškindama apibendrintą siužetų charakterį.

Jadvygos Paukštienės kūryboje įdomus formos ir turinio santykis. Paveiksluose abstraktus minčių srautas virsta ypatingo konkretumo siužetu, o antra vertus, konkreti aplinka įkvėpia nekūniškų įvaizdžių atsiradimą kompozicijose. Gamtoje dailininkės išskirti spalviniai sąskambiai tapybos darbuose įgauna

ryškiai simbolinę prasmę. Didžioji Paukštienės tapybos dalis remiasi raudonos-mėlynos — kovos ir išgyvenimo — santykiu. Savo idėjoms įgyvendinti dailininkė išsiveržia iš įprastų erdvės ir laiko suvokimo rėmų, figūras verčia linijų ritmu, perspektyvą — daugiaaukščių ir daugiamatės kosmoso. Galbūt šie plokštumos ir joje kuriamos erdvės santykio variantai paskatino menininkę imtis įdomius rezultatus davusių bandymų — tapybos ant kiaušinių, baldų ar daiktų.

Kai bendriausiais bruožais galvoju apie Jadvygos Paukštienės meną, į galvą ateina dar dvi pavardės: Martinaitis ir Strasevičiūtė. Pirmasis jau persikūnijęs į savo nemirtingas drobes toli Lietuvoje, Marija vis labiau stebina Čikagos meno pasaulį. Juos tris sieja neribotas kūrybinis ir nuosirdžios saviraiškos drąsa. Taip Jadvyga Dobkevičiūtė-Paukštienė užima savitą ir natūralią vietą mūsų tautos kultūros lobyne.

Gyvenimo nuobodulys

(Atkelta iš 2 psl.)

suma: „Ateina vienas kitas draugelis papplepi, supliekiam kortomis ir šaškėmis. Vasarą spardome futbolą. Kartais nušliauži į šokių“ (p. 346). Ko daugiau tikėtis? Tai viskas.

Kiek autorė visa tai išgalvojo? Žinome, kad realybė visuomet kaip nors randa kelią į rašytojų kūrybą. Daug kartų skaitant, šia realybė teko net atpažinti, pagalvojant: taip, taip, atrodo, taip būna gyvenime ir nuobodulys ir

Dirbkime visi...

(Atkelta iš 3 psl.)

Dr. Waring perskaitė dr. Juozo Radiko, Lietuvos Sveikatos ministerijos atstovo, buvusio šios delegacijos į JAV nario, iš Lietuvos atsiųsto laiško dalį. Ką jis [dr. Radikas] matė ir išgyveno Amerikoje — fantastiška. Didelė staigmena jam buvo žmonių rodoma nuosirdi šiluma, jų laisva, nedirbtinė elgsena. Nekalbėdamas apie ekonominį gyvenimą, kuris JAV yra labai aukšto lygio, dr. Radikas norėjo pabrėžti, kad ji stebino ligoninių įrengimas, aukšta medicinos technika, mokslas. Ir visa tai skiriama žmogui. Kas matyta rehabilitacijos srityje, labai nustebino. Dr. Radikas niekada nebūtų tikėjęs, kad stuburkaulio smegenų invalidai galėtų vairuoti automobilį.

Tešiant rehabilitacijos programą, 1991 metų vasarą, Lietuvos Sveikatos ministerijai pakvietus, į Lietuvą nuvyko vienuolikos asmenų delegacija. Be dr. Kristinos Nakienės ir Jūratės Pečiūrienės delegacijoje dar buvo Regina Garliauskaitė-Goebel (turinti „cerebral palsy“ ir reumatoidinį artritą), pasižymėjusi mokytoja, vaikų su sveikatos problemomis specialistė. Taip pat buvo trys gydytojai, rehabilitacijos specialistai, trys asmenys vežiojamose kėdėse, dirbą sporte, paramos grupėse, savarankiško gyvenimo centruose, pedagogas, dirbą su aklaisiais, advokatas, dirbą su fiziškai nepajėgiaisiais. Visi delegatai keliones išlaidas apsimokėjo patys.

Rodomose skaidrėse slinko Lietuvoje lankytų vietų vaizdai. Klausėmės pasakojimų apie lankytas ligonines, susitikimus su žmonėmis. Delegacijos nariai lankėsi Klaipėdoje, Palangoje, Plungėje, Panevėžyje, Utenoje, Birštone. Lankėsi Kurčiųjų ir aklių draugijų išlaikomuose namuose, dalyvavo Invalidų draugijos sukvietuose susirinkimuose.

Giliai įsijautęs dr. Waring pasakojo apie Lietuvos gamtos grožį, sutiktus žmones, jų nuosirdumą, vaisingumą, rodė pusryčių stalus, apraustus valgiais. Pažiūrėkit į mane, — juokavo — išvykdamas į Lietuvą buvau lieknas, o grįžęs parsivežiau gana daug svarų... jūs gi matote...

Skaidrėse jis rodė žuvusių dėl Lietuvos laisvės kapines, rūpintojų, o kai slinko Kryžių kalno vaizdai, lyg ir prikimio jo balsas. Jo žodžiais, tai nuostabus, kokio pasaulyje niekur kitur nerasi, kryžių miškas, su kryžių šakomis, šakelėmis. Tai sukūrė nuostabų lietuvių tautos gilus tikėjimas. Reikia ten būti, matyti, tą dvasinę būseną išgyventi. Pasakodamas apie vietas, sutiktus žmones, dr. Waring labai aiškiai tarė vietovių pavadinimus, žmonių pavardes, ir po metų visa tai prisimindamas.

Vilniuje penkių dienų konferencijoje vyko pasikaitų ciklas. Konferencijai prasidėjus, tą patį rytmetį Maskvoje prasidėjo garsumas 1991 metų rugpjūčio sukilimas. Nežiūrint galimo pavojaus, sakė dr. Waring, mes neišsiskirstėme, galbūt ir įtemptai, bet ramiai atlikome tai, kas buvo numatyta penkių dienų konferencijoje.

Kai ši delegacija 1991 m. rugpjūčio 28 d. grįžo iš Lietuvos į Detroit'ą, kaip rašė žurnalistas

kartumas gyvenime, tik reikia visa tai atvirai surašyti. Kaip autorė šiame romane ir padarė.

Jolita Skablauskaitė gimė 1950 metais Joniškėje. Ji — prozininkė ir poetė. Dailės institute Vilniuje baigė menotyrą, dirbo Kaune Kultūros paminklų apsaugos inspekcijoje, Profesijos rūmuose. Iki šiol yra išleidusi prozos knygą *Tik šviesūs paukščiai naktį* (1986), rašo eilėraščius ir apsakymus, anksčiau ir dabar spausdinamus periodikoje — *Pergalėje, Naujajame židinyje*.

Po pasitarimo lietuvių gydytojų pagalbinio vieneto reikalais: (iš kairės) Marija Ambrozaitienė, Irena Pemkienė, Ada Sutkuvienė, dr. Daina Variakojytė, Alge Šležiene.

Kazio Ambrozaičio nuotrauka

„Medicinos“ žurnalo redaktorius dr. V. Šaulys kalbasi su Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos sekretorium dr. Aloyzu Pakalniškio.

Stasys Garliauskas, juos džiaugsmingai pasitiko su sveikinimo plakatais, balionėliais ir gėlių puokštelėmis. Buvo spaudos ir televizijos atstovų. Po pasisveikinimų su savaisiais ir interviu su reporteriais delegacijos vadovas dr. William Waring pasidžiaugė pasisekusiu vizitu Lietuvoje ir, parodęs iš Vilniaus atsivežtą sudaužytos Lenino statulos marmuro gabalėlį, pasakė, kad Leninas Lietuvoje daugiau negyvena. Ilykį filmavo Detroit'o televizija. Tos dienos vakarą televizijos ketvirtas kanalas parodė delegacijos sutikimo vaizdus ir perdavė pasikalbėjimą su Jūrate Pečiūriene.

Toliau dr. William Waring kalbėjo, kad ji labai daug kas klausia, kodėl jis tą projektą pradėjo Lietuvoje, kas jį riša su ta šalis. Juolab, jog jis nėra lietuvių kilmės. Dr. Waring išryškino tris priežastis, kodėl jis pasirinko Lietuvą savo projektui. Pirmą, sakė jis, aš tikiu, kad Lietuva, būdama laisva, gali būti modeliu toje pasaulio dalyje, kaip reikia dirbti ir padėti nepajėgiems žmonėms, nedarbingiems, sužeistiesiems, kenciantiems įvairias negalias. Antra, giliai tikėdamas į demokratinę santvarką, jis mano,

kad Lietuvoje lengvai plėsis demokratijos įgyvendinimas, nes tiek įvairios mažumos, tiek žmonės su įvairiomis negaliomis čia turi lygias teises. Trečia, nedarbingų, su įvairiomis negaliomis amerikiečių gyvenimas ateityje gali būti dar geresnis, pilnesnis, jei, jais besirūpindami, sukursime koaliciją pasauliniu mastu. Tikrai buvo garbė ir malonumas pažymėti dr. Waring, dirbti trejus metus su žmonėmis iš Lietuvos. Kaip universiteto dėstytojas, turėjau progą savo specialybėje mokytį visą tautą. Jeigu ir šios vasaros delegacijos vizitas gerai pavyks ir atliks savo uždavinius, aš bandysiu gauti daugiau pagal-

bos. Mes norime parodyti esamą skirtumą tarp abiejų kraštų ir pateikti sumanymus, mintis, kas turėtų būti padaryta. Norime padėti Lietuvos profesionalams ir lietuviams su įvairiomis negaliomis, suorganizuojant „vienas su vienu“ pasikeitimo programą. Lietuviai galėtų atvykti į Ameriką trims-šešioms savaitėms, o amerikiečiai nuvykti į Lietuvą — gyventi ir dirbti ten dvi-keturias savaites.

Dr. William Waring, uoliai susirašinėdamas su Pasaulio lietuvių gydytojų valdyba ir dr. Gediminu Baluku, rašė, jog jis rūpinasi šio projekto įgyvendinimui gauti paramos iš krašto vyriausybės ir privačių fondacijų. Laukiama aukų ir iš lietuvių profesionalų. Aukos nurašomos nuo pajamų apyskaitų, mokant valstybei mokesčius. Juk ir maža auksa pasidaro didelė, jei atsiranda daug aukotojų.

Rehabilitacijos pasikeitimo programa vykdoma ir šiais metais. Rugpjūčio mėnesį iš Lietuvos atvyks septyniolikos asmenų delegacija: du gydytojai, medicinos slaugė, du terapeitai, socialinis darbuotojas ar psichologas, pagal amerikiečių sistemą, kuris padės šeimoms su nepajėgiu nariu ir pačiam pacientui. Keturi specializuosis vaikų rehabilitacijoje: vienas vaikų gydytojas, vienas vaikų terapeutas, specialios pedagogikos mokytojas. Taip pat kviečiamas nepajėgaus vaiko tėvas ar motina, kad jis pamatytų, kaip Amerikoje tėvai organizuoja įvairius kitiems padėti ir kaip stengiasi tokiems vaikučiams pagerinti sąlygas visuomenėje.

Po to dr. Waring paskaitė atvykstančiųjų iš Lietuvos pavardes, jų einamas pareigas, profesijas, pasirošimą. Pirmos kelios dienos bus skirtos susipažinimui, išvykoms į rehabilitacijos įstaigas. Tada visi delegatai išsiskirs-

tys dviems savaitėms ir gyvens bei dirbs su amerikiečiais, kiekvienas pagal savo specialybę ar paskirtį. Grįžę vėl kartu dalinsis patirtimi, išgyvenimais ir pasakos, ką išmoko, patyrė, sužinojo.

Kai vėl buvo įjungtas projektorius, vaizduose matėme, kas Lietuvoje padaryta bei planuojama daryti, gerinant gyvenimo sąlygas žmonėms su įvairiomis negaliomis. Kai kur įrengti nauji laiptai-pakėlimai, kad galima būtų su vežimėliais įvažiuoti. Palangoje matome naują lentinį taką į pajūrį. Ir taip vaizdas po vaizdo. Piliakalniai, ežerai, laukai... kryžiai, rūpintojėliai... Gražus, meniškasis koplytstulpis, kelias į sodą. Meniška nuotrauka, — girdėti balsas. Koks nuostabus gamtos grožis, — sako kaimynė. Tyla... Išjungiamas projektorius. Salės tamsioje skamba dr. William Waring balsas: „Dirbkime visi, kad Lietuva klestėtų, kad būtų... a better place to live!“ Kai šviesa užsidega, salėje ilgas, garsumo rankų plojimas, visi atsistoja, dėkodami dr. William Waring.

Tuo metu Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos pirmininkas dr. Arvydas Vanagūnas ir vicepirmininkas dr. Gediminas Balukas įteikia dr. William Waring menišką adresą: vario plokštėje padėkos žodžius. Vėl ilgas rankų plojimas, visų širdingas dėkingumas. Po to buvo klausimai, pasikalbėjimai. Dekojame dr. Kristinai Pareigytei-Nakienei, Jūratei Bytautaitė-Peciūrienei, aktyviai prisidėjusioms prie šios rehabilitacijos programos organizavimo. Niekas nežiūrėjo į laikrodį, niekas neskubėjo. Dekojome ir Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos valdybai, kad turėjome progą pažinti profesorių dr. William Waring — gydytoją, pasiūkiojančią dirbantį, kad Lietuvoje žmonės geriau gyventų.

Jadvyga Paukštienė

„Motinėle“, 1969
Akvarelė